

Miklósi László: Ízelítő
avagy: rendhagyó történelemóra negyedikeseknek

Egy ismeretlen helyzet titokzatos, érdekes, de akár félelmetes is lehet. Az iskolakezdés után a következő jellegzetes, nagy változás az alsó tagozatból a felsőbe való lépés. Az ötödik évfolyamon számos kihívás éri a gyerekeket: új osztályfőnök, új tanárok, új tantárgyak, netán új épület – szinte minden más, mint amit a kisdíák korábban megszokott. Szeptember elején nem győzi kapkodni a fejét, s ami a szülőket is talán váratlanul éri: legkésőbb este 8 órakor ágyba dől az immár *nagy* gyerek.

Fontos, hogy tanítványainknak könnyebbé tegyük az átmeneteket. Ennek egyik módja, ha a felsős tanárok egy-egy órát tartanak a negyedikeseknek. Így a gyerekek megismerhetik leendő tanárukat, ízelítőt kaphatnak abból, hogy mi vár rájuk a következő tanévben. Ugyanakkor a tanár is előzetes tapasztalatot szerez leendő diákjairól.

Rendhagyó helyzet – rendhagyó óra

A negyedikesek (esetleg érdeklődő harmadik osztályosok) új helyzettel ismerkednek: történelemórán vesznek részt. A helyzet sok szempontból szokatlan: számukra ismeretlen tanár felsősöknek való tantárgyat tanít a „nagyok” épületében, a történelem szaktanteremben. Ízelítőt kapnak valami újból, ismeretlenből. A teremben az állandó berendezés (térképek, időszak, metszetek, fotók stb.) mellett két asztalon egy hasonmás dokumentumgyűjtemény darabjai láthatók. A digitális táblán egy prezentáció nyitóoldala jelenik meg az alábbi felirattal:

Mi a csuda lesz itt?

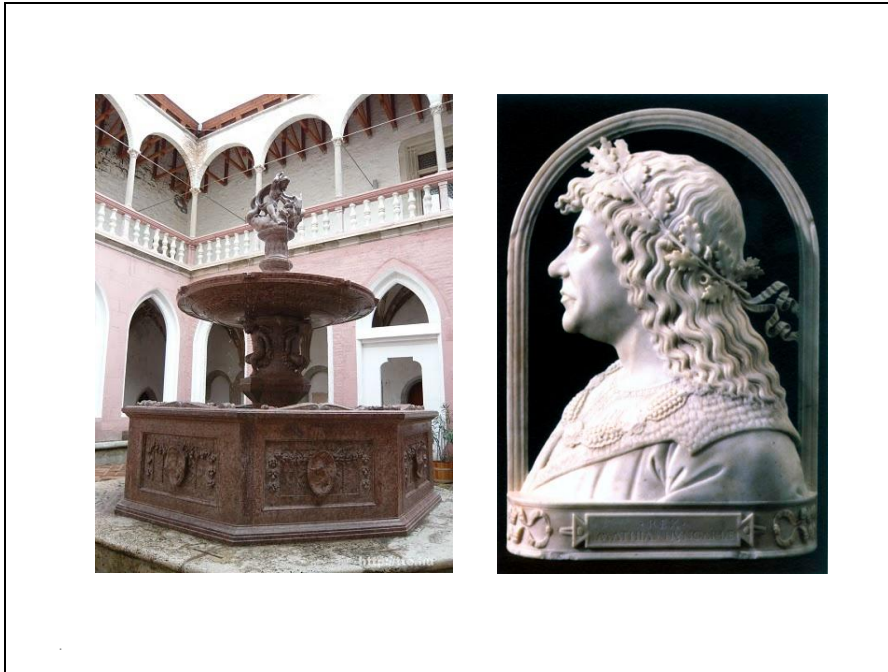
Jó lenne tudni!

A cél az érdeklődés felkeltése mellett az esetleges feszültség oldása. *Lehet, hogy mégsem minden lesz itt ismeretlen?*

Az indító kérdés a gyerekek meglévő ismereteire épít. Mi jut eszükbe az alábbiakról: honfoglalás, Mátyás király, 1848-as pesti forradalom. Mindhárom hálás téma, érdekli őket, szívesen mesélnek róluk. Bizonyosak lehetünk benne: a fentiek között lesz olyan, melyről örömmel mondják el, mit tudnak róla. Ha igénylik, persze további neveket, eseményeket is említhetnek. Mindennek eredményeként a gyerekek számára már az óra elején világossá válik: nem ismeretlen számukra ez az új világ, tudnak már valamit erről, *közük van hozzá*. Vagyis miközben motiváljuk, aktivizáljuk a gyerekeket, meglévő ismereteiket hívjuk elő. Ezzel alapozzuk meg, hogy legyen mihez kapcsolniuk majd az új ismereteket, megközelítést.

A fenti három témát időbeli sorrendben ábrázoljuk. Ha a gyerekek további történelmi személyt, eseményt említenek, azokat is feltüntetjük a kivetített ábrán. A honfoglalás előzményeként a magyarok vándorlását falitérképen vizsgáljuk. Az egyes események időpontját időszalagon jelezzük. Ezt követően a gyerekek számára világossá válhat, mennyire fontos a tér és az idő a történelemben. (Hol történt? Mikor történt?)

A beszélgetésen jól alkalmazhatunk fotókat is. Célszerű olyan képeket választani, amelyek nem csupán illusztrációként szolgálnak, hanem funkcionálisan alkalmazhatók, majd a későbbiekben elemezhetők is (pl. Mátyás-dombormű, visegrádi palota részlete).

(A szerző felvételei)

Egy témakör részletesebben is kifejthető. Igen alkalmas erre az 1848-as pesti forradalom. A gyerekek szinte kivétel nélkül sorolják ismereteiket: Petőfi, március 15., Pilvax, Talpra magyar, 12 pont...

Aki tudja, elmondhatja a 12 pont vagy a Nemzeti dal részletét. Ugyanakkor egy tájékozottabb, aktívabb osztály esetében is ügyeljen a tanár arra, hogy ne csupán meghallgassa a gyerekek által mondottakat, hanem újabb élményekkel, szempontokkal, tapasztalatokkal, ismeretekkel gazdagítsa is őket.

Kézbe vehetőek 1848. március 15. egyes dokumentumai. Látható Petőfi kézírata, majd a kinyomtatott mű. Érdekes, fontos források olvashatók (pl. 12 pont). Érdeklődés esetén furcsa dolgokon is el lehet gondolkozni: vajon miért voltak két nyelven (németül és magyarul) írva egyes – az asztalokon található – plakátok, röplapok? A válasz meglepő, tanulságos, szemléletformáló.

Ugyanakkor az 1848-as téma igen alkalmas a helytörténeti vonatkozások kiaknázására is. Egy alsógödi iskolában adja magát a kérdés: milyen közlekedési eszközzel lehetett a pesti forradalomról a leggyorsabban hírt vinni Alsógödre? A gyerekek először önmaguktól tehetnek javaslatokat, majd a szóba jöhető változatokat kivetítjük: szekérrel, hajóval, vasúttal. Ha figyelembe vesszük, hogy árral felfelé kéne haladni a Dunán, egyértelmű: a vasút a leggyorsabb. Már csak azt kell tisztázni, megépült-e már ekkora a Pest–Vác vasútvonal. (Petőfi utazhatott-e rajta?) Az indóház képének megmutatásakor válik világossá a gyerekeknek, hogy az 1846-os átadásakor még nem állt a Nyugati pályaudvar mai csarnoka.

Ki nem volt miniszter?

Kossuth Lajos

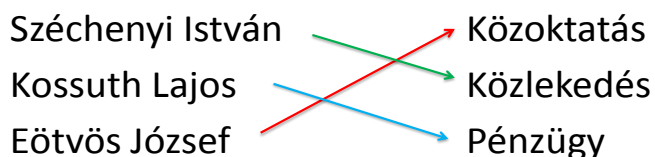
Petőfi Sándor

Széchenyi István

Célszerű játékos elemeket is illeszteni az órába. Példa: a '48-as szereplők közül három, a negyedikesek által is ismert személyiség (Kossuth Lajos, Petőfi Sándor, Széchenyi István) közül vajon ki nem volt miniszter? A gyerekeknek ezt persze nem kell tudniuk, tippelhetnek. (Petőfiről rendszerint feltételezik a miniszterséget.) A feladathoz igen jól használható a digitális tábla. (A jelentkezőknek át kell húzni, aki szerintük nem volt miniszter.) Az ellenőrzést és javítást követően párosításos feladat következik. Három miniszternek (Széchenyi István, Kossuth Lajos, Eötvös József) keressük a minisztériumát (közoktatás, közlekedés, pénzügy). Személyenként más szint alkalmazunk, egy-egy személy esetében több tárcára is lehet tippelni. (A feladatok ellenőrzésekor mindig le kell törölni a hibás válaszokat.)

Milyen miniszter volt?

A történelemben igen fontos az életmód tanítása is. Ezen az órán is elmondhatunk egy-egy érdekességet (pl. március 15-én a forradalom közben hazamentek ebédelni, s azt követően folytatódtak az események).

Amennyiben a rendelkezésre álló idő lehetővé teszi, metszetek segítségével a negyedikesek számára is érdekesen mutatható be a korabeli Pest-Buda hangulata, az egyes épületek. Lehetőség nyílik a változások felvillantására (pl. hajóhíd, Lánchíd), valamint a korabeli hétköznapi megjelenésének megbeszélésére (pl. öltözködés, közlekedési eszközök) is.

Az alkalmazott eszközök

Tanítványaink nagyobb része a vizuális elemeket is alkalmazva könnyebben tanul, mintha csupán hallaná a tananyagot. Ezért megfontolandó a prezentáció (PPT) alkalmazása. A PPT alkalmazható egyes események időbeli sorrendjének ábrázolásakor, képi és szöveges források (pl. Petőfi dagerrotípiája, 12 pont), továbbá térképlap kivetítésekor, feladok megoldásakor (pl. miniszterek és tárcáik párosítása), ugyanakkor képsorozat egyszerű vetítésekor (pl. a régi Pest-Buda képeinek felvillantására) is.

Nagy élményt jelent tanítványainknak (is) a hasonmás kiadványok alkalmazása (március 15. dokumentumai). Még ismert szövegek esetében is számottevő többletet nyújthat a korabeli betűtípusok, tipográfia megismerése, adott esetben a korhű papír megtapintása, az adott kézirat széljegyzeteinek, javításainak silabizálása.

Óravázlat

Óravázlat szerzője: Miklósi László

Téma (óra, foglalkozás címe)	Ízelítő. Avagy: rendhagyó történelemóra negyedikeseknek
Iskolatípus	☒ Általános iskola
Évfolyam (vagy korosztály)	Negyedik
Nagyobb egység, témakör (fejezet, epocha, projekt címe)	Ünnepeink. Március 15.
Csoport nagysága	☒ Osztály
Időtartam (perc)	45 perc
Célok (összefüggések, képességek, attitűdök)	A történelem iránti érdeklődés felkeltése, megerősítése. A meglévő ismeretek felmérése, az idő- és térbeliség fontosságának érzékeltetése. Attitűdök: érdeklődés, kíváncsiság. Készségek: szóbeli kommunikáció, szövegértés, -alkotás, információk feldolgozása, együttműködés.
Foglalkozás típusa	☒ Tanórai ☒ Tantermi
Munkaformák	☒ Frontális ☒ Egyéni munka (pl. kutatás)
Eszközök	digitális tábla, PPT, dokumentum másolatok, falitérkép, időszalag
Előkészületek	Prezentáció készítése, március 15-i dokumentumok asztalokon való elhelyezése

Tevékenység			
Idő (perc)	Tartalom	Tanulói tevékenységek	Eszközök
4	ismerkedés a szaktanteremmel	képekkel, dokumentumokkal, falitérképekkel, időszalaggal való ismerkedés	Írott dokumentumok, képek, történelmi falitérképek, időszalag
5	beszélgetés: mivel foglalkozik a történelem?	szóbeli szövegalkotás	
22	prezentáció: a gyerekek által ismert történelmi szereplők és események felidézése, tanári magyarázat; helytörténeti sajátosságok	ismeretek elmondása, kérdések megfogalmazása, összefüggések felismerése, térbeli és időbeli tájékozódás, következtetések levonása	digitális tábla, PPT, időszalag, falitérkép, írott dokumentumok
10	Pest-Buda 1848 előtt	képek felismerése, összehasonlítás a mai Budapesttel: azonosságok és különbségek keresése. Épületek, hidak, divat, közlekedés, vásár	digitális tábla, PPT
4	összegzés, értékelés	rendszerezés	kilépőkártya
Értékelés módja	Folyamatos szóbeli értékelés az órán. Összegző értékelés az óra végén.		
Megjegyzések, javaslatok	A helyi sajátosságokhoz, lehetőségekhez igazodva fölbontható az osztálykeret. A résztvevők köre érdeklődés szerint is szervezhető. Szükség esetén több osztály együtt is részt vehet az órán – bár ez nehezebbé teheti vagy korlátozhatja egyes diákok aktív bevonását.		
Felhasznált irodalom	„Talpra magyar...!” 15-dik márczius, 1848, Corvina 1985. Bp.		